

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата економічних наук, доцента **КОРОБОВОЇ Наталії Миколаївни** на дисертаційне дослідження **ПАВЛЕНКО Марини Миколаївни** на тему: **«Формування і функціонування ринку зерна в умовах нових викликів»**, подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність обраної теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Марини Павленко спрямоване на обґрунтування ефективних шляхів адаптації ринку зерна до умов воєнного стану. У роботі чітко окреслено головні проблеми, зокрема логістичні обмеження та недостатній рівень прозорості ціноутворення, що істотно впливають на стабільність функціонування ринку. Дослідження впливу державної цінової політики та прогнозних очікувань щодо врожайності дає змогу більш точно передбачати цінові коливання та мінімізувати дисбаланси між попитом і пропозицією.

Аграрний сектор України традиційно виступає складовою національної економіки, а ринок зерна є його стратегічним ядром, формуючи значну частку валової продукції, експортного потенціалу та забезпечуючи продовольчу безпеку держави. Україна посідає провідні позиції серед світових виробників і експортерів зерна, що дозволяє їй впливати на глобальні ринкові процеси.

Водночас запровадження воєнного стану призвело до суттєвих викликів для функціонування ринку зерна, а саме скорочення посівних площ у зонах бойових дій, зниження врожайності, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, ускладнення експортних операцій. Сукупність цих факторів зумовлює актуальність дослідження та потребу у розробленні дієвих механізмів стабілізації і подальшого розвитку зернового сектору з метою забезпечення економічної стійкості країни та належного рівня продовольчого забезпечення населення.

Враховуючи вищезазначене, проблематика формування та функціонування ринку зерна в умовах нових викликів є актуальною.

Цілком логічним є зв'язок роботи із науковими програмами та планами. Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України та безпосередньо пов'язана з пріоритетними напрямками державної політики України у сфері аграрного сектору, а саме посилення орієнтації на ринок і підвищення конкурентоспроможності та якості сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-

дослідних робіт кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій» (номер державної реєстрації 0120U102110) та «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643). Дослідження узгоджується із завданнями Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України, Державної стратегії регіонального розвитку, а також ініціативами щодо реалізації Цілей сталого розвитку ООН в Україні. Обрана тема відповідає науковим напрямкам кафедри глобальної економіки та загальній дослідницькій стратегії Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема щодо забезпечення продовольчої безпеки та шляхів стабілізації і розвитку зернового сектору для забезпечення сталого економічного зростання країни та повноцінного забезпечення населення продовольством.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Ознайомлення з матеріалами дисертаційного дослідження Марини Павленко свідчить про високий рівень обґрунтованості представлених наукових положень, висновків і рекомендацій. Це зумовлено використанням сучасного та релевантного методичного інструментарію, а також опрацюванням значного масиву наукових джерел і статистичних даних.

Подана до захисту дисертація Марини Павленко є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням, у якому сформульовані основні наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються достовірністю та належним рівнем обґрунтованості.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вивчення дисертації Марини Павленко разом із супровідними матеріалами свідчить про те, що наукова новизна дослідження визначається системним характером підходів до обґрунтування отриманих результатів, у дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, що розвивають теоретичні та прикладні засади державної підтримки ринку зерна в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану. Авторкою уточнено сукупність важливих чинників впливу кризових умов на функціонування ринку зерна України, серед яких виокремлено обмеження логістичної інфраструктури, блокування портової діяльності, ускладнення зовнішньоторговельних зв'язків, а також підвищення ризиків зберігання та реалізації зернової продукції. Обґрунтовано стратегічне значення зернового сектору як визначального чинника забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах збройного конфлікту.

Важливими результатами у роботі є комплексне узагальнення міжнародного досвіду державної підтримки виробництва та експорту зернових культур із урахуванням сучасних підходів до диверсифікації їх використання, включаючи продовольчий і кормовий напрями. Удосконалено підходи до реалізації державної підтримки зернового виробництва в Україні, зокрема через розширення інструментів фінансового стимулювання, у тому числі програм часткового здешевлення кредитів (зокрема «5–7–9 %»), із урахуванням адаптації механізмів аграрної політики Європейського Союзу. Подальшого розвитку набули науково-методичні підходи до оцінювання ефективності державного регулювання ринку зерна, зокрема шляхом удосконалення методики комплексної оцінки впливу регуляторних заходів на обсяги виробництва, експортний потенціал та рівень внутрішньої переробки. Обґрунтовано доцільність посилення інституційної підтримки функціонування зернового ринку, що передбачає активізацію участі держави у міжнародних зернових ініціативах, розвиток альтернативних логістичних коридорів та підтримку інфраструктури зберігання і переробки зернової продукції.

Зазначені результати свідчать про наявність у дисертації вагомих елементів наукової новизни та підтверджують отримання авторкою оригінальних і практично значущих наукових результатів.

Теоретична цінність та практичне значення наукових результатів. У результаті проведених досліджень у дисертації розроблено та обґрунтовано наукові ідеї, висновки і пропозиції, які дають можливість аграрним підприємствам застосовувати ефективні інструменти підвищення результативності діяльності, зокрема підтримку доходів виробників, систему агрокредитування та механізми державної підтримки експорту сільськогосподарської продукції з метою посилення конкурентоспроможності сектору. Отримані результати дослідження дістали позитивну оцінку та були впроваджені у практичну діяльність ТОВ «Іверія Агро».

Рекомендації щодо посилення державного регулювання цінової політики спрямовані на мінімізацію ризиків цінових коливань і стабілізацію доходів виробників зерна в умовах сучасних викликів, а також врахування тенденцій розвитку світового ринку зерна, впливу інтеграційних процесів і необхідності адаптації до аграрної політики Європейського Союзу, знайшли практичне застосування у діяльності ПП «Агро-Стиль К».

Окремі результати дослідження використовуються у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України для здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка» в межах дисципліни «Міжнародна економічна діяльність України», де обґрунтовано оптимальні напрями розвитку виробництва зернових культур в Україні з метою підвищення ефективності державної підтримки у системі інноваційного розвитку аграрного сектору.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають вагоме практичне значення та можуть бути використані для підвищення ефективності функціонування ринку зерна в умовах сучасних викликів в Україні. Високий рівень обґрунтованості отриманих результатів і їх прикладна спрямованість свідчать про досягнення поставленої мети та повне вирішення визначених завдань дослідження.

Достовірність одержаних результатів підтверджується також їх апробацією. Авторка зазначає, що результати дослідження неодноразово доповідалися на наукових конференціях, під час дискусійних панелей, круглих столів і робочих зустрічей, отримано схвальні відгуки науковців та фахівців галузі, що підтверджує їхню теоретичну та практичну цінність для вирішення проблем на ринку зерна в умовах нових викликів.

Повнота викладення в опублікованих працях наукових положень, висновків, рекомендацій сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Марини Павленко характеризуються належним рівнем теоретичного обґрунтування та достатньою повнотою відображення у наукових публікаціях авторки. За темою дисертації оприлюднено 26 наукових праць, у тому числі 10 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, колективна монографія, стаття в колективній монографії, 2 методичні рекомендації, 3 свідоцтва про авторське право України, 9 тез наукових доповідей.

Зміст опублікованих праць відповідає основним напрямам дисертаційного дослідження та охоплює важливі проблеми, зокрема державного регулювання ринку зерна, моделювання ринкової рівноваги, розвитку зовнішньої торгівлі зерновими культурами, інституційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору України, підвищення конкурентоспроможності ринку зерна та його адаптації до сучасних викликів.

Ознайомлення з науковим доробком здобувачки свідчить, що публікації повною мірою репрезентують основні результати дослідження, відображають його наукову новизну та практичну значущість. Дисертація відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Робота написана державною мовою, стиль викладення матеріалу – науковий, літературний. Текст дисертації переважно позбавлений граматичних і орфографічних помилок, а також технічних недоліків. Дисертація виконана самостійно з поетапним оприлюдненням проміжних результатів, що знайшло відображення у наукових працях авторки, кількість і якість яких відповідають встановленим вимогам. У процесі дослідження використані ідеї, результати та текстові матеріали інших авторів належним чином оформлені

з посиланням на відповідні джерела, що свідчить про дотримання норм академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Підкреслюючи високу актуальність обраної здобувачкою теми дослідження та загалом позитивно оцінюючи дисертацію, доцільно також відзначити наявність окремих дискусійних положень:

1. У розділі 1, зокрема підрозділ 1.3 належить до методично важливих частин дисертації. Для посилення методичної чіткості дослідження доцільно було б в одному узагальнювальному фрагменті чіткіше поєднати принципи дослідження, рівні аналізу, систему показників, джерельну базу і методи, які надалі використано в другому та третьому розділах.

2. У розділі 2, а саме підрозділі 2.3 узагальнено світовий досвід регулювання і розвитку зернового ринку. Прикладна цінність цього блоку була б вищою за умови чіткішої систематизації критеріїв перенесення зарубіжних інструментів регулювання на український ґрунт, зокрема з розмежуванням тих практик, які можуть бути використані безпосередньо, тих, що потребують інституційної адаптації, та тих, застосування яких є обмеженим в умовах воєнного стану.

3. У розділі 3 простежується логічний зв'язок між цифровізаційним, ціново-регуляторним та прогнозним блоками. Цей зв'язок можна було б зробити більш наочним шляхом прямишого зіставлення інституційних і технологічних змін із відповідними змінами цінових механізмів та прогнозних параметрів розвитку ринку зерна.

4. Робота могла б бути ще більш цілісною за умови чіткішого узгодження структури поставлених завдань із положеннями наукової новизни та сформульованими висновками. Посилення внутрішньої логічної взаємоузгодженості цих елементів сприяло б більш повному розкриттю глибини проведеного дослідження.

Водночас наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а, навпаки, свідчать про складність і перспективність обраної тематики дослідження.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам. Дисертація на тему: «Формування і функціонування ринку зерна в умовах нових викликів» є самостійним, завершеним дослідженням, в якому запропоноване нове вирішення важливого наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні науково-методичних основ, теоретичних положень і розробленні комплексу практичних заходів щодо забезпечення теоретичних, методичних і прикладних засад формування і функціонування ринку зерна в Україні. Поставлені здобувачкою завдання дослідження вирішені, а мета досягнута. Дисертація виконана на високому теоретико-методичному рівні, має наукове та практичне значення. Матеріал дисертації викладено логічно і послідовно, результати дослідження є достовірними, твердження авторки є аргументованими та повною мірою обґрунтованими. Публікації

висвітлюють основні результати проведеного наукового дослідження. Актуальність та рівень вирішення поставлених завдань, новизна й ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень відповідають спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», а дисертація – вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження 5 Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Павленко Марина Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

**Рецензент доцент кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент
Наталія КОРОБОВА**